

VISI PRIVREDNI SUD SR HRVATSKE

Presuda br. III Pž-1157/79-2
od 4. XII 1979.

Vijeće: Jaroslav Chour, Petar Sremac, Tereza Sabolović

Dužnost vraćanja nekretnina - Nemogućnost vraćanja zbog izvršenih preinaka i promjena - Pitanje pravne osnove tužbenog zahtjeva za vraćanjem vrijednosti polučene prodajom predmetnih nekretnina od strane tuženoga trećoj osobi - Stjecanje bez osnove ili naknada štete - Među-presuda - Pravna osnova zahtjeva za vraćanjem iznosa koji je polučen kupoprodajom predmetnih nekretnina između tuženoga i treće osobe nije naknada štete već bezrazložno obogaćenje na strani tuženoga - Iz razloga svrsishodnosti sud u toku postupka može donijeti među-presudu kojom odlučuje samo o pravnoj osnovi tužbenog zahtjeva ako je u pogledu osnove stvar sazrela za presudjenje

Tužitelj i tuženi su organizacije udruženog rada. Provedbenim ugovorom između tužitelja i tuženoga tuženi se obvezao da će tužitelju do određenog datuma vratiti nekretnine, a koje je tužitelj svojevremeno predao tuženome u posjed i na korištenje. S obzirom da tuženi nije udovoljavao svojoj obvezi smatrajući provedbeni ugovor nevažecim, tužitelj je protiv tuženoga u posebnoj parnici pokrenuo spor za povrat predmetnih nekretnina (bivše klauonice i hladnjače). Pravomoćnom presudom Višeg privrednog suda SR Hrvatske u Zagrebu od 11. X 1973. godine tuženome je naloženo da tužitelju vrati nekretnine.

Tužitelj je nastojao povratiti nekretnine bivše klauonice i hladnjače sve do momenta dok nije utvrđeno da su na nekretninama izvršene takve preinake da one ne mogu služiti prvotnoj svrsi i da bi se njihovim vraćanjem tužitelju prouzročila velika šteta trećoj osobi koja je, u međuvremenu, kupila predmetne nekretnine od tuženoga i djelomično porušila ranije objekte i izgradila nove za svoje potrebe.

Polazeći od ovakvog činjeničnog stanja tužitelj je protiv tuženoga podnio novi tužbeni zahtjev zahtijevajući isplatu onog iznosa koji je tuženi polučio na osnovi kupoprodaje predmetnih nekretnina.

U toku prvostepenog postupka punomoćnik tuženoga predložio je da sud (Okružni privredni sud u Osijeku) donese medjupresudu o pravnoj osnovi tužbenog zahtjeva. Smatra da bi to bilo racionalno, jer bi se, nakon što bude utvrđena pravna osnova, moglo uspješnije raspravljati o visini tužbenog zahtjeva, ako bi postojala osnovanost zahtjeva s obzirom na utvrđenu pravnu osnovu.

Prvostepeni sud je prihvatio prijedlog punomoćnika tuženoga i donio medjupresudu odlučujući samo o osnovanosti pravne osnove tužbenog zahtjeva. Prema stajalištu ovog suda pravna osnova tužbenog zahtjeva nije naknada štete, kako to smatra tuženi, nego bezrazložno obogaćenje (stjecanje bez osnove) na strani tuženoga. Istina je da neizvršenje ugovora (u konkretnom slučaju provedbenog ugovora) u većini slučajeva prouzrokuje štetu drugoj strani, ali to ne mora biti u svakom slučaju. U ovom primjeru radi se, po shvaćanju suda, o transformaciji nepokretne imovine u novčanu vrijednost. Dakle, imovina nije oštećena ili uništena, već je samo pretvorena u drugi oblik (novčanu vrijednost, a s kojom se slaže i tužitelj). Nekretnine bivše klaonice i hladnjače kupoprodajom transformirane u novčanu vrijednost izašle su iz tužiteljeve imovine i prešle u imovinu tuženoga bez pravne osnove. Iz tog razloga se zahtjev za isplatom polučenog iznosa osniva na bezrazložnom obogaćenju tuženoga, a ne na naknadi štete za koju bi tuženi bio odgovoran.

Protiv prvostepene presude obje parnične stranke su uložile žalbe.

Drugostepeni sud je odbio obje žalbe kao neosnovane. Prema ocjeni drugostepenog suda prvostepeni sud je pravilno zaključio o osnovanosti i o postojanju uvjeta za donošenje medjupresude o pravnoj osnovi tužbenog zahtjeva. Što se tiče osnovnog žalbenog navoda tuženoga prema kojem odgovornost tuženoga prema tužitelju, ako postoji, ne postoji s osnove bezrazložnog obogaćenja tuženoga već s osnove naknade štete, drugostepeni sud u cijelosti odbacuje tvrdnju tuženoga navodeći da je u imovini tužitelja nesumnjivo došlo do osiromašenja, a u imovini tuženoga do obogaćenja, a da za to ne postoji pravna osnova. U svemu se prihvaćaju navodi iz obrazloženja prvostepene presude i ista potvrđuje u cijelosti.

S.J.

Bilješka.-- Iako se presuda u ovom sporu ne odnosi na prijevoz, ista se objavljuje, jer prikaz ovog judikata može biti interesantan i za odnose iz prijevoza.

Opravdano je stajalište prvostepenog i drugostepenog suda da se u konkretnom slučaju radi o zahtjevu osnovanom na bezrazložnom obogaćenju (stjecanju bez osnove - u terminologiji Zakona o obveznim odnosima). Obveza vraćanja kod stjecanja bez osnove je vrlo slična obvezama iz kauzalne (objektivne) odgovornosti za naknadu štete. Nesumnjivo je da se kod tužitelja radi o gubitku, međjutim ovaj gubitak, s pravnog stajališta, nema karakteristike štete. Do umanjenja postojeće imovinske vrijednosti tužitelja nije došlo (pa prema tome šteta nije ni nastupila), već je samo došlo do njezine transformacije u drugi oblik - novčani. O eventualnoj štetnoj radnji tuženoga iz koje bi proizlazila odgovornost tuženoga ne raspravlja se, a niti se od strane tužitelja ili tuženoga postavlja ovo pitanje. Naprotiv: pravna osnova stjecanja nekretnina od strane tuženoga nije niti postojala. O tome je između stranaka, kako je u prikazu judikata i rečeno, prije ovog spora između stranaka vodjena parnica, a u kojoj je pravomoćno presudjeno u tužiteljevu korist. Prema tome, na strani tuženoga ne postoji osnova na kojoj bi se zasnivala opravdanost stjecanja.

Sud se nije upustio u ispitivanje visine tužbenog zahtjeva, već je samo, koristeći procesne mogućnosti, međupresudom odlučio o pravnoj osnovi. Svakako bi bila interesantna stajališta suda o visini ovog zahtjeva pod pretpostavkom da je pravna osnova stjecanje bez osnove i da je pravna osnova naknada štete.

Karakteristično je da je institucijom stjecanja bez osnove u engleskom pravu obuhvaćena i obveza davanja nagrade za spašavanje na moru.

S.J.